

„Американізація“ влади президента.

У вчорашніх варшавських газетах появилася стаття ПАТ-а про те, що сьогодні вранці Б. В. Бейбелт, т. зв. Бюрократ, який був урядом (виборча одиниця) відомо в минулому також у Варшаві на протязі трьох днів наради, які післям буди призначені, справі зміни польської конституції. Народи були дуже добре і тривали майже 11 год. вранці до 9-ї год. і вночі а майже перерив на 0-ї год. Над зміною проекту так багато радилі панове сенатори? Офіційна акція довела, що підставою до дискусії послужило аж 11 проектів! А саме: проект през. ген. прот. Ст. Бухарського, проект підсекретаря в мін. справ. Ст. Цара, проект краківських професорів В. Ботерайхера і Л. В. Яворського, сенатора В. Каміньського, проф. І. Козановського, М. Косицького і З. Лехніцького, проф. В. Маковського, І. Пасецького і Л. Е. Саліна і навіть посмертний проект І. Тарновського. Як бачимо, проектів не було мало і „спасення“ Польщі в „одинокового“ табору мали з чого вибирати. Та тільки два проекти з усіх оголошених були представлені в готовій, сфідкованій формі (само у формі параграфів): проект віце-през. Ст. Цара і проф. В. Л. Яворського та ці проекти вібрані валили підставу конкретної дискусії. Зате інші внесли до дискусії тільки поодинокі тези, котрі після дискусії залучено до майбутнього проекту конституції. Інформативно ПАТ додає, що тези послака Е. Саліна, боронені послом Мацкевичем з Вильни, обірали після переведеної дискусії, відкинули. Це на значній мові значить, що сенатори відкинули проект обох названих послів, аби шляхом отвору нахилити Польщі монархічну форму влади, догадану, котра, як відомо, вже давно в одній формі ставала температурний публіцист виденського консервативного „Слова“. Видко і панам сенаторам видавалося надто ризиковим підти під цю пору за голосами цих обох політичних агурів і проголосили в Польщі монархію, одностовно похилити на престол марш. Пілсудського. Для вічної пам'яті, сід і отсю, як бачимо, небуденну думку зафіксувати — не як куріоз, а як поважний змисел.

Які-же ці два названі вище проекти і стоголові тези? Про це покимо ближче не кажеться. Але з різних голосів, котрі

появилися в цій справі в пресі і котрі відомі з неодиноратних публічних виступів як Клебу В. В. так і всіх вищесказаних внескодавців, напевно можна сказати, що всі замісли панів сенаторів в цій справі про зміну польської конституції йдуть у напрямку: 1-о можливо найбільшого скорочення влади президента республіки або, як вони популярно висловлюються, „американізації“ його влади; 2-о можливо найбільшого обмеження прав союму; 3-о можливо найбільшого уменшення впливу уряду (міністерства) від союму і 4-о перебудови устрою сенату при одностовісній привіланії його прав з правами союму. Крім цих, так мовити, основних тез, думають поважні реформатори і самостійного табору при погоді зміни існуючої конституції іти ще далі і взагалі перебудувати цілу Польщу на новий лад. Це торкається головні особи краківського проф. В. Л. Яворського, який недавно в ч. 171, 172 і 173 „Часу“ оголосив вільно в апробованого нині проекту конституції, де є мова про поділ населення між примусові заводів (професійні) союзи, котрих завершенням має бути Національна Господарська Палата з відповідним кругом ділення і прерогативами. Але покимо спинимся тільки на вище згаданих тезах.

Сама проблема є, очевидно, запіздала і складна і важлива, аби її можна витерпати в рамках одної короткої газетної статті. Без сумніву, якщо справа станеться гостро політично актуальною, про неї заговорять покликані наші політичні чинники. Тут слід спититися тільки над моментом т. зв. американізації влади президента.

Оборонці тієї засади допускаються, незнати, свідомо чи несвідомо, значаючого ввднення в блуд оціні, коли свої замахові плани підсилюють аргументами, які вжиті з чужих американських відносин і до тутешніх відносин цілком не підходять. Адже американський президент вибирається електорами з усіх стейтів тільки на 4 роки, тоді, як польський проєктанти хотіли, аби польський президент був вибраний принаймні на 10 літ, а деякі навіть пропонують, на випадок, коли на нього впаде 2 треті всіх голосів — вибрати його на дожиття. В останній випадку Польща де факто стала б, як це було в її давнину, елекцій-

ною псевдомонархією. Ясна річ, що президент, котрий знає, що після чотирьохрічного урядування мусить уступити, ані не охоче ані не зможе грати роль безвідповідального диктатора. Тоді, як при проповіданні польськими сенаторами 10-літній або навіть дожиттєвий каденції, такого президента просто приповолотять до безвідповідальних диктаторських замислів. Також несправдою є, начеб американський президент справді по думці американської конституції був талим обмеженим у своїй владі, як це загально приймається. В дійсності закордонної політики і в справах, які відносяться до нього союму, президент є сильною ограниченим рівнорядним чинником: американським сенатом. За урядування през. Вільсона наглядно виявилася, що проти вої сенату і проті американський президент нічого немогав робити. Сенат не погодився на атиження Америка в європейській справі і в Лігу Націй. Вільсон жако свою відповідь наложив головою. Особно кля зазначити, що обам спільних прав для цілого американського союму не є надто широким. Кожний стейт має дуже широкі власні права і прерогативи, котрих боронити дуже заважає. До них ніхто, а тим більше президент, не може втручатися. Взагалі, американський державний устрій виріє з двох основних принципів: самоврядування (автономії) і добровільної федерації, з устрій Польщі є простим запереченням цих принципів. Понадто, дальшим корективом проти всьох диктаторських ухилів американського президента є там незвичайно глибоко зворинні і лезанційно важливі щодо своїх політичних впливів в державі — дві політичні партії: республіканська і демократична. І цілком незалежна публічна опінія, яка побудована на основі повної свободи преси і публічних зборів.

Цих всіх передумов в Польщі немає. Отже тут реалізація проектів, котрі хочуть наділити президента держави цілком неограниченою владою, витворили б стан повної безвідповідальності і самовсї, вони вчинили цю людину, стоячу на першому місці в державі, чинником закулісової гри різних скритих котерій, зацікавлених, злобних і метивих. Нема сумніву, що така „палла“ скорше чи пізніше серед загальної несправності мусить з лоскотом провалитися. І якщо треба, щоб аж тоді обанкротились всі методи влади в Польщі, котрих досі істерично

пробує панувати більшість, то може і країна, що ця більшість пустилася тепер і на цій останній експеримент.

Д-р Павло Лисин

Нове кровопролиття в Югославії.

Загострення політичної атмосфери між сербами й хорватами.

Минулої неділі мали місце на вулицях Загребу події, яка без сумніву причинилася до загострення політичної атмосфери в Югославії. Хорватський робітник убив 9-ма революційними стрілами Влада Рістовіча, головного редактора белгородського щоденника „Єдинство“.

Влада Рістовіч ніяк у своєму органі гостру кампанію проти Радича. Від атакування привіланія хорватської опозиції не здержала його навіть остання трагедія в скупщині й обставина, що Радич лежить на смертельному ложі. Нічого дивного отже, що таке нападкування й поборовання одного з найсильніших політичних мужів Хорватії і національного хорватського героя, яким без сумніву збрели Радича, остання подія в югославянському парламенті, мусіла зустрінутися з гострим противом національно подразнених хорватів.

Влада Рістовіч прибув до Загребу у відвідинах до своєї родини. Вже зараз по приїзді, коли Рістовіч зайшов до одної з каварень, накинута на нього присутні в каварні хорвати, побиваючи його палицями до крові. Коли побитий і окровавлений Рістовіч ішов у супроводі поліційного агента до шпиталю на перекладання рани, а товпи, що викрикуючи й кидаючи погрози на його адресу, окружала його й агента, роздалася 9 революційних стрілів, які поклали Рістовіча трупом на місці, а поліційного агента важко ранили.

Заарештований убийцьк заявив у комісарії: „Я убив Владу Рістовіча тому, що я не міг довше терпіти образливого й гострого тому, в якому він нахилився на Радича“.

Убивство Рістовіча і слова убийцьки, коментуючі цей учинок, є знаменні як симптом небезпечного національного подразнення хорватів і крайного напруження сербсько-хорватського конфлікту у внутрішнього королівства. У мент, коли публічна опінія в Хорватії, схвалювала історичною трагедією в скупщині, неспокої-

ВОЛОДИМИР ОСТРОВСЬКИЙ.

Волинський Ганді.

(Оповідання.)

I.

— Чули ви про Горичуба?

— Може вже познайомилися з Горичубом?

— А-а-а! Бути тиждень у Приболотті і не побачити Горичуба? Таж така окаяніна раз на сто років буває!

— Обов'язково познайомтесь. Вам як письменникові, не просто необхідно. Оригінальна людина цей Горичуб!

Подібні запитання і поради прожужжало мені у вуха.

— Напевно якийсь провідисвіт або бавачень.

Мой добрі приболотняни страшенно образилися на мене за ці слова. Особливо — бувший суддя Кулик, у якого я гостив.

— Невже ви думаєте, що ми, приболотняни, світу не бачили і не знаємо, що може письменника цікавити? Коли ми вам радимо познайомитися з Горичубом, то знали, що робили.

В голосі Кулика пробрехала нотка огірчення.

— Не такі ми вже провінціонали, — додала пані Куликова.

І легко-докірливо хитнула головою.

Я почав виправдуватися, що втомився, що приїхав на село відпочити, що, нарешті, доктор заборонив мені займатися літературними справами і суворо наказав оригінальних людей обходити здалека.

Але нічого не помогло. Замешалося очко: дати слово, що негайно по-

знайомлюся з приболотською знаменитістю.

— Не пожалкуєте, — зауважив місцевий панотець, — свята людина, праведник, таких безсеребренників ви ще не зустрічали, все людям віддає. Його варто описати.

— Обов'язково опишіть його! — в один голос вигукнули приболотські благочестиві жінки.

В мене аж шкіра стерпла — як від цього догадування, так і від самої думки, що прийдеться зайнятися „життям новітніх святих“. Мені хотілось різко заявити шановним приболотським громадянам, що ні знати, ні бачити не хочу жадних їхніх праведників.

Але мене попередив Кулик.

— Вирішено. Підемо до нього сьогодні-ж, перед вечером. Він у таку пору виступає в усій своїй красі.

— Голій ходити? — не зрозумів я. Жінки почервоніли, а Кулик із співчуттям зауважив:

— Та ні. Займається жертвністю...

Я цікавито абентежився.

— Жертвність? Що це значить? Як-іж він жертви приносить? Може криваві?

— Ех, і фантазія у вас, — поблажливо похитав головою Кулик. — Ні слова більше не скажу. Підете — самі побачите.

Я чомусь уже почав ненавидіти цього праведника Горичуба і мені хотілось якнайшвидше від нього відпекатися.

— Скоріш знайомте, бо терпеще мене вже привається...

— Так би відразу і сказали! — вигукнув задоволений Кулик.

А обличчя пани так засяло, неначеб навернувшись мене на тлі спасення.

II.

Червневий день згасав.

Пам'ятаючи своє слово, я почав одягатися, щоби бути готовим до цієї клятущої візити.

— Що ви робите!? — вигукнув Кулик так трагічно, неначе я змелю з місця арушив.

— В чому справа?

— Ні ковнірця, ні краватки не одягайте. Він цього не любить. Він демократ. А вибання беріть що найгірше...

— Може накажете мені йти до нього без усього?

— Но-но-но! Не гнівайтесь, — заспокоював мене Кулик. — І нервові-ж ті наші письменники!

Нарешті ми вийшли на вулицю. Сонце вже спустилося над лісом на кількох козаків. Серед зелені, що затопила село, пробував свої голосові струни якийсь неатомний соловейко. Очевидно, підготовлювався до нічного концерту на честь своєї любові. На жаль, його натхнені вправи заглушала сільська проза: скрип дверей та „журавлів“, гавкання собак, чийсь „з-під серця“ лайка і тисячі інших згуків, шепотів, шемрань вечірньої буденщини.

Я йшов мовчки.

Кулик напавши — всімався і щось наспівував собі під рудим вусом.

— Направо, в цю вулицю! — вигукнув і спинився.

— Подивіться!

Мені кинулася в вічі дерев'яна табличка з написом: „Ця вулиця веде всіх, хто шукає допомоги, до Самійла Горичуба“.

— Без сумніву маняк, — блимнуло в мене у голову, — і якого дідька я йду до нього?

Але Кулик встиг уже перебити мої думки вигуком захоплення:

— Це лише початок. Найцікавіше буде там...

І він таємничо показав рукою на обійстя, як потопало в зелені.

Я почав вдихатися. Добра селянська хата, садок, густих ліс бозу, порядні клуні. А що це таке? Стіни клунь усі чимось обвішані. Вдихаюся. Кількадесят прибитих шулік, ворон і іншого пажерливого птацтва. В городику на стоаурі знов табличка: „Добрим і злим однакова любов і поміч“. На доплаті брамі третя табличка: „Самійло Горичуб вітає вас“.

— Ненормальний, — подумав я, оглядаючись довкола. А Кулик у той же час безупинно щось говорив мені, з чого до моєї свідомості доходили лиш уривки речень: філософ... оригінал... наш Магатма Ганді... самі побачите...

— Знаєте що, — звернувся я рішуче до Кулика, — надійла мені ця комедія. Я вертаюсь до хати.

— Що? — вигукнув він перелякано, — тепер вертатися, коли він міг уже нас побачити? Не допущу до цього. Хіба посваримося з вами на віки!

І він сидоміць повів мене на обійстя Горичуба.

Раптом з-за кушів глянуло на нас кілька пар людських очей. Були це жебраки, якісь підозрілі постаті з підпухлими від горілки очима, зашпачайні собі сільські дідьки і ще якась невідома братія.

— Що це за люди?

— Ге! — з задоволенням вигукнув Кулик, — це його слани!... Самі заар побачите.

— Здорові були, добрі люди, — привітав їх Кулик. — На Самійла Івановича чекаєте?

(Докінчення буде)

